

Magyarország a 13.
században

II. ANDRÁS (1205–1235)

- a király nagylelkűségének csak a csillagos ég szabhat határt:
 - óriási birtokadományozásokba kezdett
 - így akart híveket szerezni magának
- szenvedélyévé vált **Halics megszerzése** (legalább 10 hadjárat e célból)
 - gyakorlatilag eredménytelen → felveszi a „Galícia és Lodoméria királya” címet

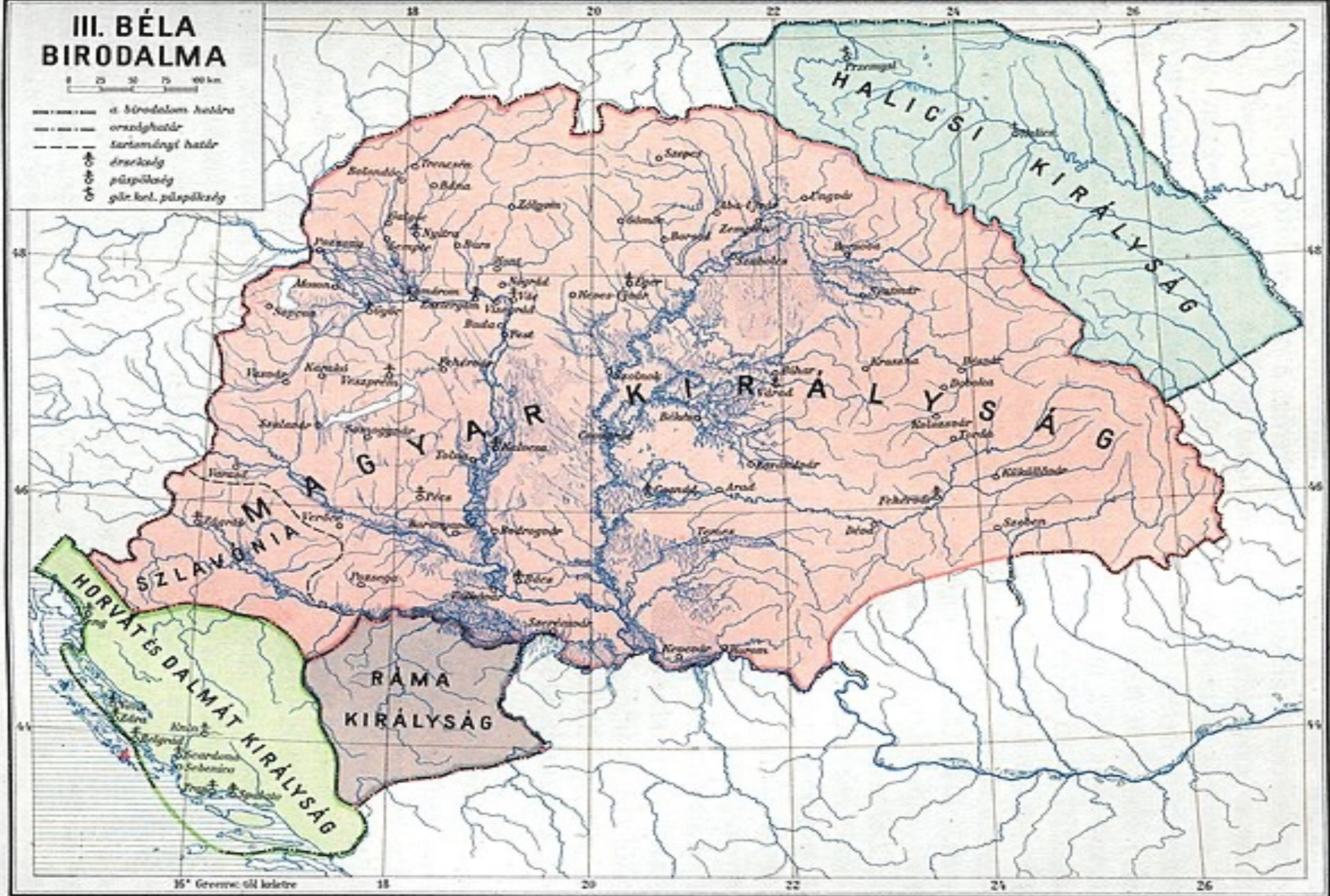

Gertrúd és II. András (13. sz.)

III. BÉLA BIRODALMA

0 25 50 75 100 km

- a Birodalom határa
- országhatár
- tartományi határ
- ✠ érsekség
- ✠ püspökség
- ✠ gör. kat. püspökség

- idegen befolyás elleni lázadás → Gertrúd királyné meggyilkolása (1213)

- eredménytelen keresztes hadjárat (1217) → ellenzék megerősödése (Béla herceg körül)

- **1222 - szerviensek** (szabad birtokosok, nem bárók) **mozgalma**

→ megbuktatta a kormányzatot

→ kikényszerítette a 30 pontból álló szabadságlevél = Aranybulla kibocsátását

Aranybulla kiadása 1222

- Oklevél, amely az arany függőpecsétről kapta a nevét
 - Megtiltotta egész ispánságok eladományozását
 - Korlátozza az idegenek befolyását
 - **nemesi előjogok kimondása** először:
 - a nemes birtoka mentes minden királyi adó és beszállásolás alól
 - a nemes nem köteles ingyen hadba vonulni
 - személyében csak a királyi bíraskodás alá tartozik
 - érvényes bírói ítélet nélkül nem tartóztatható le
 - **záradéka = ellenállási jog** ↔ ha a király nem tartaná be az előzőeket, jogukban áll felmondani az alattvalói engedelmességet
- Biztosítja a nemesség jogait (1848-ig)

Az Aranybulla (1222)

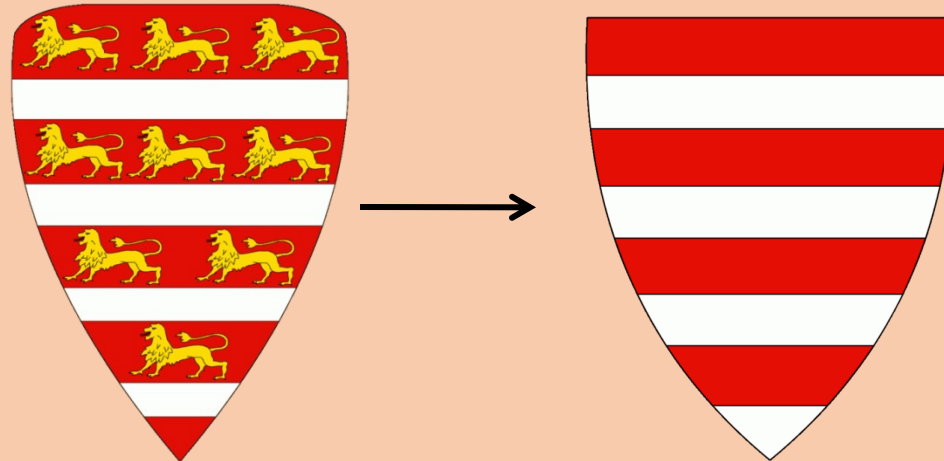

A székesfehérvári Aranybulla-emlékmű

Magyarország címere. A vágott (sávozott) mező
Imre, II. András kora

II. András (1205–1235) aranybullája

Dinasztikus kapcsolatok

- Gyerekeit bolgár, lengyel, német és orosz uralkodókkal házasította össze.

Árpád-házi Szent Erzsébet

IV. BÉLA (1235–1270)

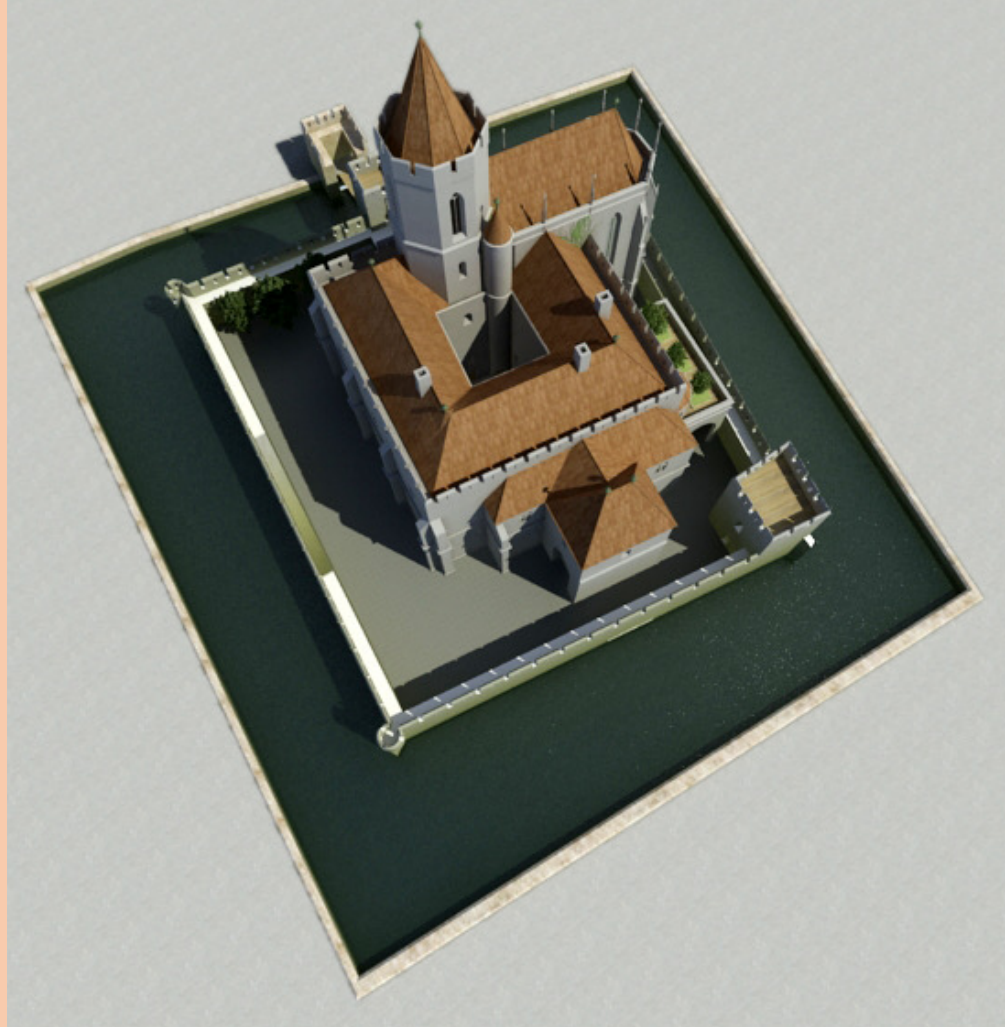
- IV. Béla apja híveit hűtlenséggel és az ország vagyonának eltékozlásával vádolta meg:
 - a birtokaikat elkobozta, ezzel a királyi hatalmat megerősítette.
- Az 1235-ben útnak indult Julianus barát a Volga vidékén megtalálta a magyar nép keleten maradt rokonait.
 - Útjáról IV. Bélát és a pápát is tájékoztatta,
 - Hírül hozta a Batu kán vezette tatárok várható támadását.

Julianus barát szobra a budai várban

- A király befogadta 1239-ben a megkeresztelkedett Kötöny kun fejedelmet és népét akik a tatárok elől menekültek
 - Alföldre telepednek le
 - A király és az előkelők közötti ellentét a kunok életmódja miatt (nomád)
- IV. Béla 1240 decemberében, Kijev meghódítása után megerősítette a keleti határt + hadkészültséget rendelt el a nemesek, a királyi szerviensek és várnépek körében.

Az óbudai vár háromdimenziós
rekonstrukciója (Buzás Gergely)

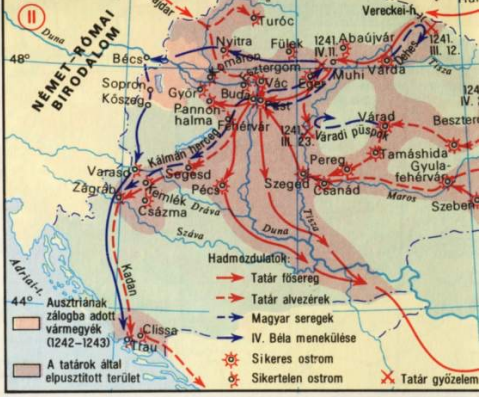

Kun vitéz. Rekonstrukciós rajz

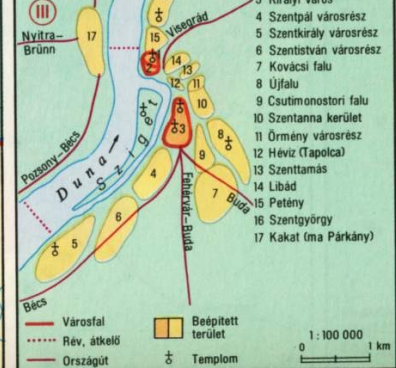
MAGYARORSZÁG A XIII. SZÁZADBAN

A TATARJAKAS
(1241-1242)

ESZTERGOM 16

A MUHI CSATA
(1241. IV. 11.)

Mongol íjász egy közép-ázsiai falfestményen

MONGOL BETÖRÉSEK KELET-EURÓPÁBA (1223–1242)

Tatárjárás (1241-1243):

- A mongolok lovas-nomád nép, több hullámban törnek Magyarországra
- A tatár seregek jobbszárnya Lengyelországot végigpusztítva északról tört be az országba,
- a balszárny Erdélyen keresztül érkezett.
- Batu kán vezette főhad a Vereckei-hágón.
- Gyanú a kunok árulása - a kunok kivonultak az országból.

A muhi csata (1241. április 11.) emlékműve

= Mohácsig Magyarország legnagyobb katonai katasztrófája

- a király megmenekül
- nyugati segítség hiánya

Másfél éves pusztítás után a tatárok visszavonulnak keletre

- meghalt a nagykán
- első támadásukat csak afféle megfélemlítésnek szánták, csak egy újabb támadás után akarták birtokba venni az országot.

A tatárjárás (1241–1242). Miniatúra a Képes Krónikából (14. sz.)

IV. Béla a második honalapító

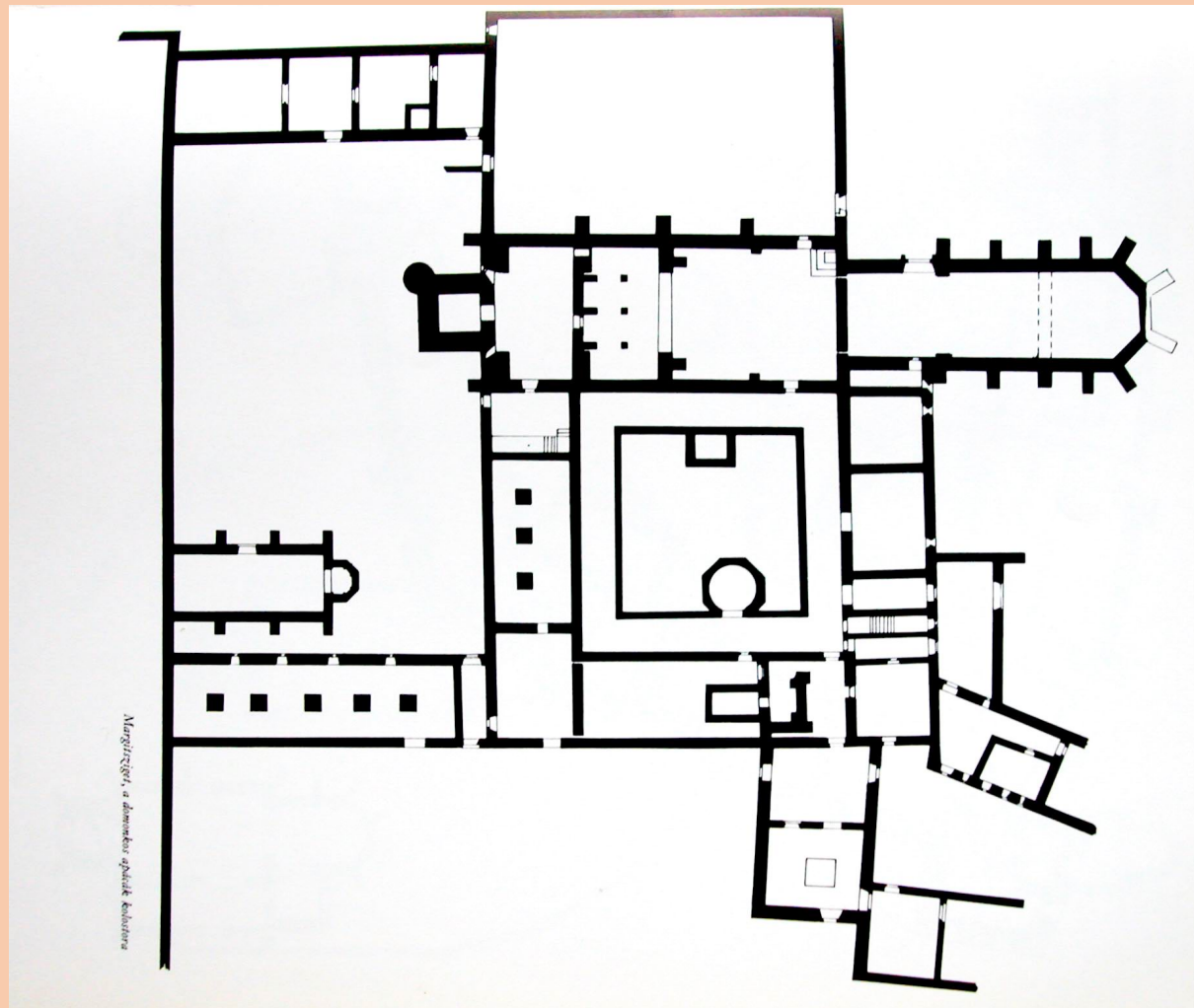
- mérhetetlen pusztítás – főleg Alföld (a lakosság 15-20%-a), Erdély
 - Tatárok elvonulása után újjáépítteti az országot
 - kővárak építése** – tudatos várépítési program (kb. 100 új erődítmény)
 - Engedélyezte az előkelőknek is
 - Birtokadományozás – feltétel: várépítés
 - fallal kerített városok**
 - **hadsereg fejlesztése**
 - páncélos lovasság
 - *könnyűlovas íjászok*
 - kunok visszacsalogatása (1245 k.) + jászok betelepítése
- ↕
- *adományozás* ↔ a király szakít korábbi konzervatív elveivel

A királyi hatalom gyengülése

- konfliktus a király és a trónörökös között:
 - 1257-ben nagyobbik fiát, Istvánt az erdélyi vajdaság élére állította, aki rövid idő alatt udvart alakított ki, pénzt veretett, és önálló külpolitikát folytatott.
- békekötés a Nyulak szigetén (1265) - Margit-sziget
- A súlyosan beteg Béla 1270 májusában meghalt.

IV. Béla ifjabb királlyá koronázza fiát, Istvánt (1262)

A margitszigeti domonkos apácakolostor

**Szent Margit
(1242–1270)**

co Beginarum. Ladislaus fili
Stephani coronatur in regem.

vi successit Ladislaus filius ei
et coronatus e eodē anno quo

IV. László (1272–1290)

A 13. század vége folyamatos gyengülést hoz:

- IV. László kiskorúsága idején anyja (kun Erzsébet) a régens
- feudális anarchia kezdete:
 - a királyi hatalom csak névleg létezett
 - a különböző főúri csoportok (Csákok, Abák, Kőszegiek, Borsák, Babonicsok) belső harcaiban a király csak az egyik hadakozó fél volt
 - ezek a főúrak szívesen folyamodtak idegen segítséghez, s ha kellett a királyt is fogságba ejtették

- 1285 – „második tatárjárás” – a tatárok Pestnél vereséget szenvedtek a királyi és főúri erőktől.
- kezdetben a király a kunokra próbált támaszkodni, de 1280-ban maga volt kénytelen hadjáratot indítani ellenük
 - 1290-ben a kunoknál vendégeskedve Kőszegen meggyilkolták a királyt a kunok
- utóda: III. András (II. András állítólagos unokája)

III. András (1290–1301)

András herceget Magyarországra hozzák
(Képes Krónika)

-1290 – óbudai országgyűlés → *hitlevele*t fogadtatnak el a királlyal

- kötelezi magát az ország törvényeinek és a rendek (nemesség, erdélyi szászok) szabadságjogainak épségben tartására
 - a jogtalanul emelt erődítmények lebontása
 - az elfoglalt birtokok visszaadása
 - évenkénti országgyűlés tartása
- ↕
- anarchikus állapotok felszámolása
 - Dekrétumával a királyi hatalmat akarta megerősíteni a bárók visszaéléseivel szemben, ezért több cikkely szólt a hatalmaskodás és önkényeskedés ellen.

-a programot nem sikerült végrehajtani állandóak a lázadások, viszálykodások

- **1301. január 14: meghal III. András**
 - **letört az utolsó aranyág,**
férfiágon kihalt az Árpád-ház
 - **Nőági leszármazottak harcolnak a**
koronáért
 - Vencel cseh herceg
 - Ottó bajor herceg
 - Károly Róbert nápolyi herceg
- **Magyar király koronázása érvényes:**
 - **Szent Koronával**
 - **Esztergomi érsek**
 - **Székesfehérváron koronázzák**

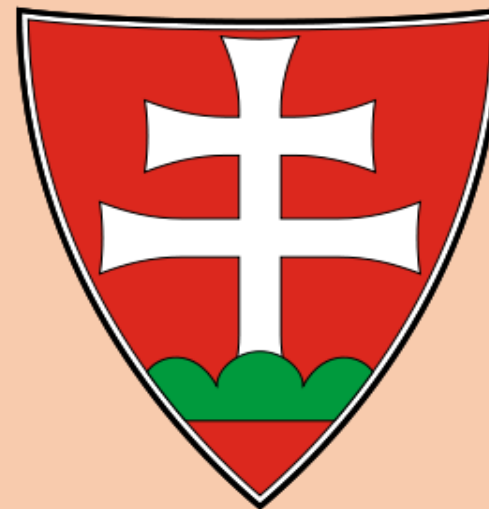
Árpád-ház (896-1301)

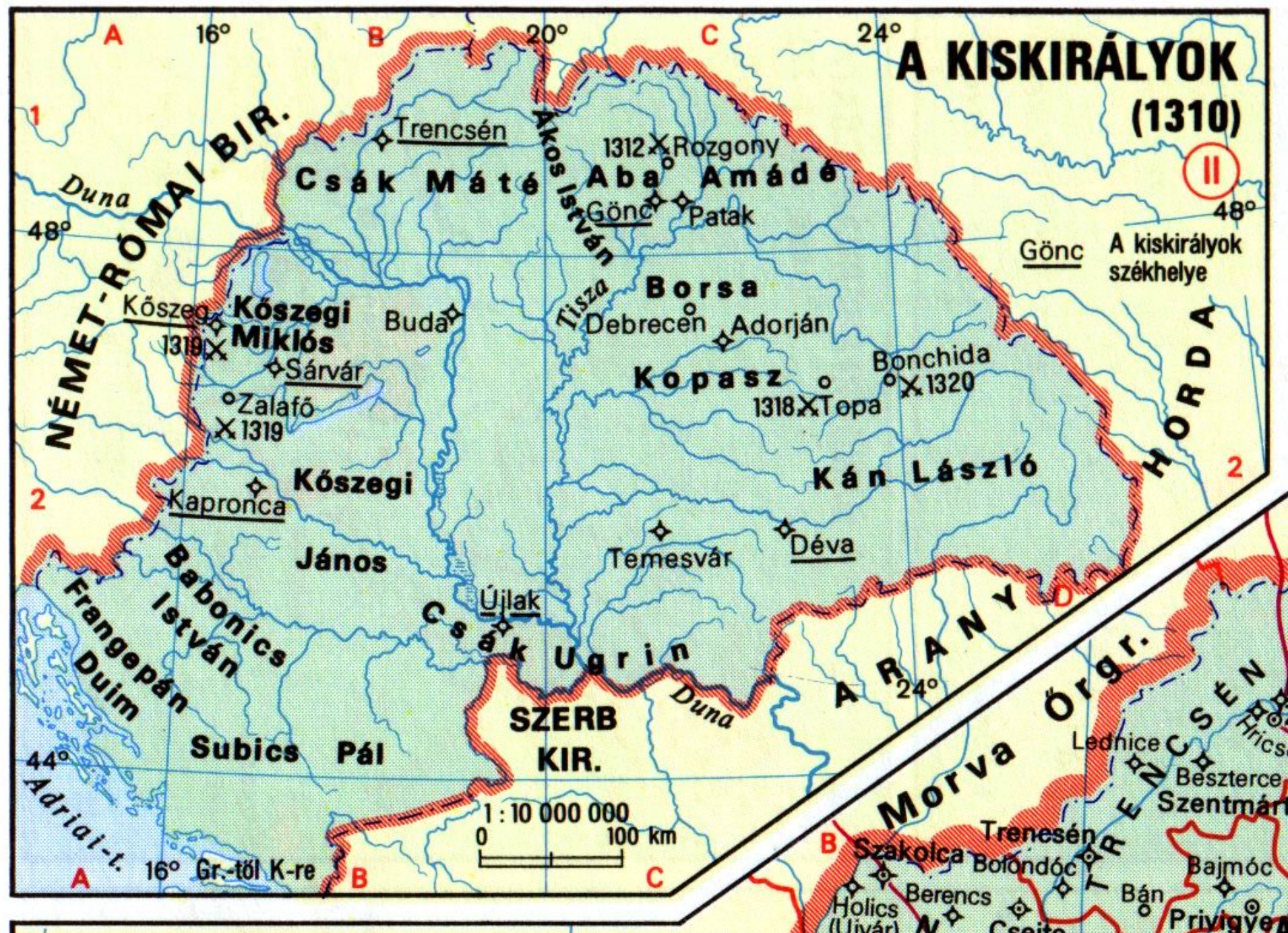
- 896-997: fejedelmek
- 997-1301: királyok

Interregnum korszaka

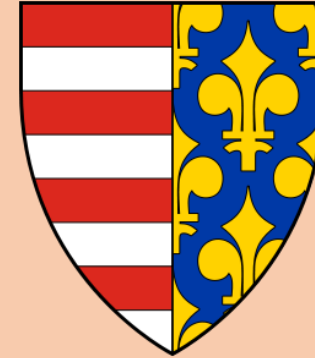
- Premysl Vencel (László): 1301-1305
- Wittelsbach Ottó (Béla): 1305-1308

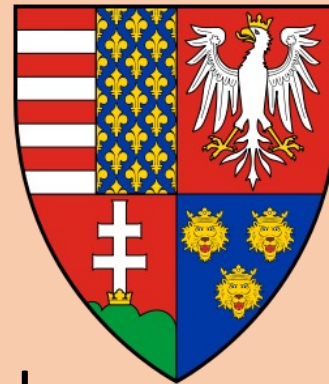

Anjou-ház (1308-1396)

- I. Károly Róbert (Caroberto)
(1308-1342)

- I. Nagy Lajos
(1342-1382)

- Mária és Zsigmond
(1382-1396)

- II. Kis Károly
(1385-1386)

